

*Statky
zmätky*

Jozef Gregor Tajovský

Statky zmätky

Jozef Gregor Tajovský

375. premiéra
58. sezóna - 2007/2008

monotematická divadelná sezóna slovenskej
klasiky **RODINNÉ STRIEBRO**

dramaturgia: **Svetozár Sprušanský**

hudba: **Peter Mankovecký**

kostýmy: **Alexandra Grusková**

scéna: **Juraj Fabry**

réžia: **Ľubomír Vajdička**

premiéra: 9. novembra 2007

Velká sála DAB Nitra

riaditeľ: Ján Greško

šéfdramaturg: Svetozár Sprušanský

šéfka umeleckého súboru: Eva Pavlíková

*Záujem o našu klasiku a spôsob jej inscenovania bude
v každom čase zrkadlom doby a zrkadlom úrovne
nášho profesionálneho divadla. Bude tu vždy čo robiť,
lebo ešte nijaký Palárik, Chalupka, Hollý a ani
Tajovský neboli tak inscenovaní, aby sa nedali lepšie.*

Miloš Pietor

OSOBY A OBSADENIE

TOMÁŠ KAMENSKÝ , kresár	Ján GREŠŠO
KATA , jeho žena	Eva VEČEROVÁ
EVA , ich dcéra	Alena PAJTINKOVÁ
ZUZKA , ich dcéra	Daniela PRIBULLOVÁ
ONDRIŠ , ich syn	Jakub RYBÁRIK
MIŠO KAŇÚRIK , Evin muž	Peter KADLEČÍK
ONDREJ PALČÍK , gazdík a rodina Katina	Ivan VOJTEK st.
MARA , jeho žena	Gabriela DOLNÁ
JANO ĽAVKO , vozkár	Ivan VOJTEK ml.
ŽOFA , jeho žena, rodina Marina	Eva PAVLÍKOVÁ
ĎURKO , ich syn	Milan ONDRÍK
BETA , suseda	Kristína GREPELOVÁ
DÁMA V ČIERNOM	Eva HLAVÁČOVÁ
BETLEHEMCI (v alternáciách)	Jakub ARENDÁŠ
	Samuel BELAN
	Ján DRŽÍK
	Ondrej LUKÁČ
	Adam PREDANOCY
	Samuel PUTZ

Deje sa na dedine za našich čias.

Prvé a druhé dejstvo na Vianoce, tretie dejstvo v júli, štvrté dejstvo po roku na Štefana.

odborná spolupráca: Ing. Viliam Gruska

predstavenie vedie: Michal Kožuch

šepkárka: Kamila Beťková

majster javiska: Jozef Drobec

stavba scény: Juraj Uher, Boris Klinka st.,

Boris Klinka ml., Ján Oleár, Branislav Nitriansky,

Karol Piršel, Miroslav Szabó, Ing. Karol Jenis,

Gabriel Čepček, Milan Košarišťan, Mário Kudlačík,

Jozef Palaky, Peter Slivka, Ivan Bobček

scénické svetlo: Vladimír Krkošek, Róbert Horváth

scénický zvuk: Štefan Pócsik

masky a parochne: Erika Lörincová, Anna Záhorská,

Zuzana Németová

rekvizity: Ivan Lachký

garderóba: Mária Balková

Predstavenie zabezpečuje umelecko-technická prevádzka DAB pod vedením Ing. Štefana Ondicu.

Scénu, scénické doplnky a kostýmy vyrobili Dielne DAB pod vedením Imricha Tótha.

JOZEF GREGOR TAJOVSKÝ

ŽIVOT

Drahí bratia a sestry slovenské!

Narodil som sa 18. októbra 1874 v dedinke učupenej pod Kremnickými horami, ktorá mi bola po celý život najkrajším a najmilším miestom na svete. V Tajove.

Vravievali mi, že keď ma stará tetka od Krivých do krhly na jarku chytila, že našej Rysuli boli tri týždne. Boli sme teda v jednom veku. Ostatne, kto za to môže, kedy sa narodil? Moja mama sa vraj narodila, keď jej mama mala zamiesené cesto na chlieb a pec už mala vykúrenú.

Ako malí chlapci vystrájali sme všelijaké kúsky, popri potoku sa naháňali. Raz som spadol doň a dostal ťažký zápal pľúc. Vypovedali mi. Matka mi podľa starého zvyku začala šiť košielku do hrobu.

„Čo to šijete, mama?“

„Čo šijem? Tebe, syn môj, košielku do...“

„A ved' ja nezomriem. Stará mama povedali, že vyzdraviem.“

„Vyzdravieš, môj drahý, a košielku budeš nosiť do kostola.“

A naozaj, pomaly som sa zotavil a zabehol aj na cudzie jabĺčka. Gazda bol rád, že medzi uličníkmi prichytil aj richtárovho syna (to ako mňa). Hneval sa na môjho otca, že si ho nevybral za obecného sluhu bubeníka a bol rád, že sa mu naskytna chvíľa, aby sa mu revanšoval.

„Vaše chlapčisko mi urobilo škodu!“

Pána richtára, môjho otca, tento tón urazil, rozčúlil sa a nemilosrdne ma vyťal remeňom. Na môj vresk pribehli starí rodičia, vychytili ma otcovi z ruky:

„My si nášho Pepka biť nedáme a vezmeme si ho k sebe...“

A ja zaslzenými očkami som sa opýtal:

„A budem aj spávať u vás?“

„Pravdaže, aj spávať.“

Pri starých rodičoch začal sa zlatý vek môjho detstva. „Keď som si starú mater bral, bolo mi práve 18 rokov a 6 mesiacov.“ Týmito slovami začínal sto, ba tisíc ráz všelijaké rozprávky zo svojho života starý otec, Pán Boh mu daj radosť večnú!

Neskoršie, keď som už bol starší a starý otec zasa začínal: Keď som si starú mater bral, vrazil som mu do reči vtipom:

„Či ste si starú mater brali? Hádám vtedy boli ešte mladá, keď sú nie ešte ani teraz taká stará ako vy.“

„Eh, ty papluh, ešte ma bude vykrúcať, to ťa tak v tej škole?“

Nemal som ešte ani 9 rokov, keď ma matka zaviedla do Banskej Bystrice k učiteľovi do polgárky. Prijal nás vlúdne, matka mu doniesla v košíku dary, kačka vystrkovala z neho hlavu.

„Ponížená služobkyňa,“ pozdravila a ja som sedel v lavici ako hluchonemý. Nerozumel som učiteľovi, lebo som nevedel po maďarsky.

A tak sa nedivte, že do školy som chodil nerád, ale musel. I mať ma raz ubila, keď som vyhlásil, že nepôjdem do školy, ale na pílu robiť. Kamaráti už mali fajky, zarobili, v karty sa mohli hrať a ja, drv maďarskú mluvnicu, daj sa učiteľovi šticovať.

Ak ma však v živote neskôr niečo mrzelo, tak len to, že som sa viac a lepšie neučil.

V preparandii v Kláštore pod Znievom, kde som študoval za učiteľa, došlo k takým chvíľkam, že som sa nemohol opanovať. Na reči, že vraj Slováci nemajú literatúru a slovenčina je dobrá len na to, aby sa ňou na dobytok kričalo, som rozčúlene odpovedal, že keby maďarský vládnci systém neokrádal Slovákov o národné práva a nehatil ich vývoj, Petöfi Petrovič by ostal slovenským básnikom, a Madáč by Tragédiu človeka nebol písal po maďarsky. Tu, kde stojíme, je zem slovenská, tu bolo slovenské gymnázium, ktoré ste nám zavreli. Tu dorába chlieb slovenský sedliak.

To bola moja odpoveď na heslo: Maďarský chlieb ješ, Maďarom bud'!

Otec mal z týchto mojich vystúpení veľa nepríjemností. Riaditeľ školy mu napísal, že ma budú musieť vylúčiť z preparandie. Predal jalovicu a pod' zachraňovať situáciu, ale aj naprávať hlavu svojmu odbojnému synovi. Chudák môj otec! S ním som akosi zle vychádzal. Stále sa bál, že ako richtár obce Tajov bude mať pre mňa nepríjemnosti s úradmi. Považovali ma za pansláva a otec, keď som domov prišiel, vždy mi vyčítal:

„Jožo, Jožo, ty nás raz všetkých do veľkého nebezpečenstva privedieš.“

Otec si už 20 rokov pred smrťou vykresal náhrobný kameň pre seba i matku. A matka mi neraz prikazovala:

„V srdci si zachovaj svoje, a ústami vyznávaj, čo od teba žiadajú.“

Tajov, rodisko J. G. Tajovského

Učiteľovať som začal v Banskej Bystrici. Žiakov som si rozdelil podľa národností a prihováral sa im ich mate-rinskou rečou.

Či som sa potešil, keď som sa dostal do Hornej Lehoty. Ľudia mali ešte v živej pamäti Sama Chalupku. Veď uplynulo len 11 rokov, čo ho pochovali. Jeho prítomnosť na blízkom cintoríne ma nutkala k tomu, aby som aj ja, ako mladý učiteľ slovenský, držal sa jeho odkazu: Pravde žil, krivdu bil a verne svoj národ ľúbil!

Plat som mal malý, ale v svätom zápale za národnú vec bol som ochotný zložiť 100 zlatých na nádejné slovenské gymnázium, aj keď do roka v splátkach. A jedna z líp, čo sme vtedy s kolegom Markom Mácom zasadili na Chalupkov hrob, aj tejto jesene zlatom lístia sa obsypala.

Učil som aj pri Púchove, v Dohňanoch, kde som sa spriatelil so vzácnym Ferkom Urbánkom, ktorý ma podnietil, aby som sa odhodlal aj na dramatické diela. Dodnes opatrujú v Tajove môj písací stolík, do ktorého som na spodnú dosku pod zásuvku na drevo napísal svoje spisovateľské krédo: *S pomocou Božou 1. februára 1896 písal som prvýkrát na tomto stole. Daj, Bože, aby som písal na ňom len to, čo sa tebe ľúbi a rod môj povznáša!*

Jozef Gregor, dohňanský učiteľ

So snúbenicou Hanou ilgovou (1906)

Siedmym mojím učiteľským miestom (B. Bystrica, H. Lehota, Pohorelá, Lopej, Dohňany, Kolárovice) za päť rokov boli Podlavice, susedná obec môjho rodiska. A tu to prasklo!

Na ekzámene vyučovanie som začal slovenským Otčenášom, na stene som ponechal obraz prvého predsedu Maticy slovenskej biskupa Štefana Moyzesa, prizdobeného slovenskou trikolórou a na stole české knižky.

Na inšpektorovu dobiedzavú otázku som odpovedal, že Česi sú naši bratia.

„Tak si idte od Čechov pýtať chlieb, v škole pod svätoštefanskou korunou viac miesta ako učiteľ nemáte!“

Odišiel som do Prahy, aby som sa zbavil postavenia, ktoré mi zväzovalo ruky, chcel som byť slobodnejším. Zhodil som učiteľskú zdrôťovanú košeľu, aby som voľnejšie dýchal.

Užil som biedy v Prahe dosť. V mlieku som sa nekúpal!

Ráno namiesto raňajok som si pomyslel, že budem obedovať a večer hladný som líhal s vedomím, že dnes som už jedol.

Ako študent českej obchodnej akadémie zúčastňoval som sa literárnych debát v Detvane a čítal zo svojich rukopisov. Tu som sa obohatil a bôľne zistil, ako ďaleko sme za Prahou, ktorú nám treba dobiehať a s ňou svet.

Vedel som, že národnostný útlak u nás bol zároveň aj sociálnym. Bolo mi jasné, že príčina alkoholizmu a mnohých iných nerestí tkvie v chudobe národa a jeho ponížení.

A preto som svojím perom kričal:

Hľa, tu sa zle robí, pomôž, hľa, život je takto boľastný, krieste v sebe ľudské city. Alebo uznáš, budeš ľudsky žiť, alebo príde ti už zúfať nad sebou. Svet je taký mamonársky, taký spochabený za majetkom, za grošom, že na vyššie duchovné veci ani nepomyšlí. A keď sa aj nájdú súci ľudia, títo utiahnuto skrývajú sa so svojimi myšlienkami, presvedčením a nádejou na lepšiu budúcnosť, že brat o bratovi, sused o susedovi nevie, čím sa zapodieva mimo dennej práce, nepoznajú sa ľudia. A nepoznajúc slovenskú vec, teda svoj vlastný prospech, sami podlamujú nohy jeden druhému. A sú zase ľudia s dušou ako vosk, ale niet človeka, ktorý by do toho vosku slovenskú pečať vlačil, a tak nie svojou vinou zostávajú aj naďalej temnými a idú, kde ich prúd zachytí.

V Prahe nás v tom čase bolo viac Slovákov, ktorí sme sa združovali okolo časopisu Hlas, v ktorom sme protestovali proti nečinnému čakaniu na osloboditeľa baťuška cára a propagovali sme primknutie sa k Čechom v spoločnom programe.

Po Prahe zamestnanie v bankách v Trnave, Martine, Nadlaku a v Prešove. Roboty nad hlavu. Ešte že som sa stihol oženiť. Bankové prostredie mi ponúkalo námety na tvorbu poviedok. V dedinských bedároch som objavoval bohatstvo, ktorým som ich „pasoval“ za tajných boháčov. Ich osudy zapísané, či na javiskách hrané, sú zrkadlom života našich predkov.

Ako dobrovoľník pochodil som kus Slovenska, aby som získal podporovateľov Slovenskej muzeálnej spoločnosti. Chodil som a prosil, prekrižoval východné Slovensko, Kysuce, Neresnickú dolinu... V príhodnom počasí s topánkami na pleci, aby som si ich zašanoval a dral iba otcovské.

V Sáse večer štekalo a zavíjalo do 300 psov. Darmo som volal: Tuto, na, a hádzal chlebík. Už išla vara na mňa. Vo fare sa svietilo, ale neotvárali. Zabúchal som a v úzkosti zvolal: „Pán farár, spovedať!“ a vzal som klobúk do zubov, uhol sa ako to robieval kedysi môj starý otec a vždy seba i mňa chlapca pred valaským psom obránil. Robil som všetko, o čom som bol presvedčený, že pomôže môjmu biednemu ľudu. Svoje city som dal do veršov:

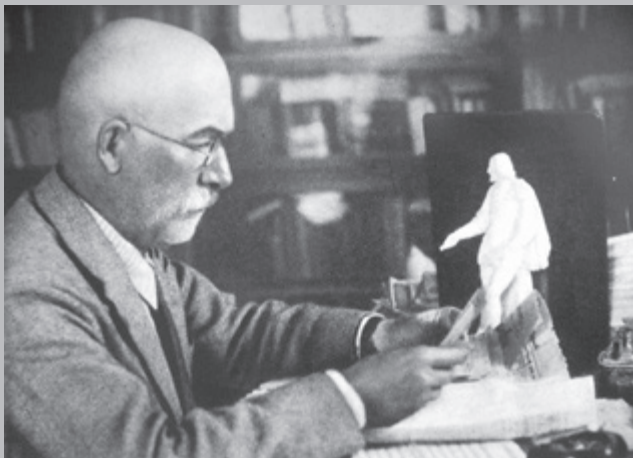
*Splnenie dvoch túžob prosím len od Boha,
sú to: Blaho svoje, svojeho národa.
Keby Boh však pravil: Jednu voliť môže,
oj, tak mi tú druhú, tú mi vyplň, Bože!*

Prvá svetová vojna ma zaviala na ruský front a do zajatia. A tam sa otvoril pre mňa nový svet. Tu bola príležitosť boja za vyslobodenie svojich slovenských bratov a sestier spod maďarského útlaku. Nikdy som nebol proti maďarskému ľudu, len proti byrokratickým a feudálnym podpaľáčom národných štvanic, proti sile, ktorá upierala právo na život mojim spolurodákom.

Tajovský so ženou Hanou a dcérou Dášou

Po vojne som sa na naliehanie ženy neusadil v Tajove, ale v Bratislave. Dedina mi chybela. Čiastočne som si ju sprítomňoval aspoň záhradkou. Nevieam, či som dobre spravil, že som na radu ženy začal za Kalváriou stavať dom. A to bez groší. Len vraj skade ruka skade noha človek nemá svoj dom a aj decku treba zanechať dáky majetoček, tak ma presviedčala. Aj ľahšie sa vydá.

Pri písacom stole so Shakespearovou soškou

Aj včely som si zadovážil a narobil sladkého vína. Stravovali sme sa jednoducho. Na večeru zavše býval demikát: trochu bryndze, trochu masti dobre premiešaš s cibulkou a cesnakom, zaleješ horúcou vodou, nadrobíš do nej kôrky chleba a máš nádhernú večeru. A na raňajky stačila obyčajná rascová polievka. Môj starý otec veru nepoznal kávu s mliekom, ani koláče sa nepiekli, len raz do roka, a ľudia predsa dožili aj sto rokov. Starší človek vlastne má len hladovať. Organizmus je už vybudovaný, načo ešte pchať doň tehly a okydávať maltou? Niekedy si treba aj vypiť, aby sa krv rozprúdila.

V našej domácnosti sa toho premlelo. Hostí sme mali skoro každý deň. A všelijaké veci sme pretriasali, celospoločenské súkromné. Priateľ Ivan, profesor, bol už v rokoch a dievča nie a nie si nájsť. Nuž poradil som mu, že ak chce mladé dievča získať za ženu, že musí často chodiť k nim do rodiny a mať sa hlavne okolo matky, zaujímať sa, čo potrebujú do domácnosti, či im električka funguje, či sa im pri prílišnom kúrení nábytok nerozsušuje, koľko platia za byt, či ich netrápia žľčové kamene, vysoký tlak či ich nemučí? Poradiť im, aby si v lete neodpustili kúpele. Treba rozprávať o svojom mesačnom plate, môžete i raz toľko povedať, než skutočne máte. O poézii a románoch nehovorte. Povedať treba, že víno nenávidíte, a že hľadáte v prvom rade dobrú kuchárku, ktorej nedovolíte, aby do práce chodila.

Moja žena, chudera, dosť sa veru natrápila s hosťami a pri tom ešte aj literatúre sa venovala. Stále čítala, cudzie reči sa učila, prednášala a ja keď som prišiel z úradu o tretej vyhladovaný, po čerstvom obede ani stopy. Na šporáku stál od pondelka hrniec kapusty, tá je vraj najlepšia v sobotu, v špajzi visel pôlt slaniny a údené rebrá, aby som si vraj ukrojil. To ma rozčúlilo, porobil som krik. Bývam ako pán a každý deň mám jesť len kapustu!

A večer, keď prišla kopa študentov, redaktorov, umelcov, zasadli si a aby človek krmil celý svet. Alebo keď prišli vznešení ľudia z Prahy, Paríža, Anglicka, Ameriky, Moskvy, zo Švédska a človek nevedel, čím ich ponúknuť. Vtedy mi zostalo len rozriediť kapustu na polievku, hodiť do nej klobásku a hostia sa išli podusiť, tak im to chutilo. Len to moje víno, čo som dopestoval z vlastného hrozna, vraj bolo „Tajovského kyselica“.

Bývalo u nás i veselo, rád som sa zabavil. Najradšej na svete som mal tajovské klobásky, pohár dobrého bratislavského vína a detviansku pesničku, keď ju spieval dobrý kamarát alebo zahral cigáň na husliach. Mal som záduch, ale keď som si vypil liter vína, rád by som bol videl toho vrstovníka, čo by ma v šesťdesiatke bol v odzemku prevýšil.

Mal som rád smiech i plač, nenávidel som zlosť, s nikým som sa nehneval a od starého otca som si do smrti zapamätal:

*Ked' ti bude dobre, neukazuj,
a keď ti bude zle, vydrž!*

Moje babenky, žena a Dáška radi chodili po svete. Aj mňa volali, ale mne by sa mohol otvoriť zadarmo celý svet, ja by som bežal len do našich slovenských hôr a keď medzi ľudí, tak k bačovi na salaš alebo k robotníkom našich polí a lúk. Obišiel som svet ako vojak a usúdil som, že najkrajšie je v našej republike, a že moji najbližší sú živí i mŕtvi v Tajove, v Martine a po šírých československých a slovanských zemiach.

Čím som bol starší, tým viac som sa zaoberal svojimi súrodencami, ktorých som mal deväť, myslel na svojich rodičov, zopakúval si v sebe scény a reči dávnych rokov. Reku, to a to som mal povedať vtedy a vtedy. A niekedy som sa aj smial sám sebe:

Jožko, Jožko, nemáš inej starosti, než premýšľať, čo ti povedal otec, keď ťa posielal s husličkami k potoku. Na rodičov človek nevie zabudnúť. Pravda, patrí sa ti rozpomenúť na rodinu a známych, aby zas na teba nezabudli, keď budeš hniť... A svetu, čo ťa odchoval alebo ti chleba podal, dobré slovo... patrí sa tiež aspoň pozdravenie prísť povedať.

Po šesťdesiatke som si myslel, že sa odsťahujem z Bratislavy. Žena pôjde za novinárku do Prahy, Dášenka bude na dramatickej škole študovať a ja do Tajova, medzi svojich.

Umelec nemá stavať dom, ani ženiť by sa nemal. Ale bez ženy je zle. Človek by úplne spustol. Aj ja som mával doma všelijaké hádky a keď som sa nazlostil, hybaj do Dubovej, k bratovi farárovi, ale tak o dva týždne ma to už zunovalo a bol som šťastný, že som zasa v Bratislave a povedal si, že tie naše ženy majú všelijaké chyby, ale bez nich nemožno jestvovať.

Dám sa pochovať v Tajove, v doline, čo vedie ku Kremnici. V blízkosti rodičovských hrobov, neďaleko našej záhrady, kde stáli otcove včelie úle a ja som chodieval striehnuť, kde poletia roje. Moje bezmocné telo vložia do hrobu starého otca, ktorého som mal nesmierne rád, len neviem, či som mu to dakedy aj povedal. Tak mu to poviem...

*Mnoho má svet pokladov, je to pravda istá,
a ja tiež mám, a je to rodoláska čistá.
Len to mi je divné v tom:
svet sa o svoj bojí
a o ten môj drahý poklad, niktože nestojí.
Toho by si každý chcel načrieť, v ňom sa kúpať
a ja s mojím musím sa prosiť a ponúkať.*

Greg Greg & Tajovský

STATKY ZMÄTKY

Do umeleckého vývinu Tajovského veľmi významne zasiahol jeho pobyt medzi dolnozemskými Slovákami vo veľkej poľnohospodárskej dedine Nadlak (v dnešnom Rumunsku), kde strávil šesť rokov (1904-1910).

S dolnozemským prostredím sa Tajovský neobyčajne ťažko zžíval, pretože bolo jeho „horniackej“ povaha cudzie, vzdialené. Nemožno teda súhlasiť s Krčméryho konštatovaním: „Dolnozemský svet blízky sa mu svojím hmotárskym založením, z ktorého vyrastá mimovoľne i filozofia, blízka filozofii naturalizmu.“

(Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry II., str. 105)

Skutočnosť, že Tajovský sa ako prozaik a najmä ako dramatik za niekoľko rokov nevedel plne vcítiť do mentality dolnozemských ľudí a umelecky stvárniť novú problematiku, nemala korene len v psychologickom alebo osobnom položení, sťaženom vysilujúcou, tvorivého ducha ubíjajúcou účtovníckou prácou, nedostatkom kontaktu s národnou inteligenciou a literárnou obcou, pocitom osihotenosti v mori maďarizácie, rastúcimi dlžobami a pod., ale predovšetkým v charaktere dolnozemských pomerov a obyvateľov. Po trojročnom pôsobení v Nadlaku si dňa 19. júna 1907 Tajovský poťažoval: „...ale chyba je, že mi chybí okolie horniacke. Ja o tých dolnozemcoch neviem písať. To sú nie Slováci ako Slováci.“

(J. G. Tajovský v kritike a spomienkach, str. 111)

Vzhľadom na to, že dramatická forma vyžaduje sama osebe ucelenú a premyslenú ideovo - umeleckú koncepciu, a teda i náležitý odstup od látky, potreboval Tajovský na vytvorenie hry s dolnozemskou tematikou oveľa dlhší čas, ako potreboval pre prozaickú tvorbu.(...) Prvú dolnozemskú drámu vytvoril až ku koncu svojho pobytu v Nadlaku, a to „obraz zo života dolnozemských Slovákov v 5. dejstvách *Statky-zmätky*. Uverejnil ju v Slovenských pohľadoch roku 1909 hneď po jej dokončení.

Pomery na Dolnej zemi sa od situácie na zaostalejšej slovenskej dedine odlišovali pokročilejšou sociálno - spoločenskou diferenciáciou a vyšším stupňom rozkladu tradičných vzťahov, pôvodných mravných zásad spoluzitia jednotlivcov i rodín. Pod tlakom nových skúseností musel sa autor vzdať nejednej predstavy aj ilúzie prinesenej z vlasti, na druhej strane si tu ešte lepšie uvedomil spätosť morálno - citového života so sociálnymi podmienkami. Vďaka tomu sa jeho pohľad stal triezvejším, v mnohom dôslednejším a súdnejším. Svoj osobný postoj, aj po rokoch naplnený rozčarovaním a rozhorčením, vyjadril roku 1908 v liste A. Halašovi: „Lebo tu je svet nemravný, samé frajerkárstvo, cudzoložstvo, odháňanie detí a všetko zlé.“ (List v LAMS.) Porovnanie obsahu *Statkov-zmätkov* s týmto vyznaním jasne dokazuje, že i túto hru treba chápať ako autorovu osobne zaangažovanú umeleckú výpoveď o znepokojujúcich javoch života dolnozemskej dediny. Predmetom autorovho záujmu sa v tejto hre stal život a najmä vzťahy príslušníkov jednej alebo niekoľkých rodín, obyčajne spríbuznených. **Obraz rodiny** sa potom chápal - podľa ibsenovského modelu drámy - ako predobraz súžitia vyššej spoločenskej jednotky - **obce**. Zvlášť vypuklá je táto tendencia v *Statkoch-zmätkoch*. Tajovský už v *Ženskom zákone* naznačil, že zdrojom roztržiek býva sociálne postavenie, majetok, mamónársky ošial, alebo naopak, nedostatok, bieda. (...)

V *Statkoch-zmätkoch* je hlavným subjektom zla, a ohniskom demoralizácie príslušník mladej dolnozemskej generácie Ďuro Lavko. Ďuro bol natoľko učentlivým žiakom, že rýchlo prerástol i svojich učiteľov - rodičov a prevýšil svojho protivníka, dedinského „fiškála“ Palčíka.

Dramatik už v titule vystihol najcharakteristickejšiu črtu dolnozemskej dediny - hlad po pôde, a to jeho gnómicou formou: *Statky-zmätky*. V názve predznamenal prvotnú príčinu svárov. Vplyv „statkov“ na vzťahy a osudy postáv dramaticky najproduktívnejšie vyjadril Palčíkov plán „na udicu majetkov“ chytiť a „život poviazať“ dvom mladým, navzájom si cudzím ľudom. Nerovné manželstvo Ďura Lavku a Zuzky Kamenskej vytvorilo východiskovú dramatickú situáciu, priam nabitú nezmieriteľnými protivami. Ak by sa autor priamočiaro pridržiaval východiska, naznačeného názvom hry i motiváciou zápletky, potom by mal v dráme figurovať ako hlavný vinník Palčík. Nestalo sa tak, napriek tomu, že nesníma ani z Palčíkovcov ľarchu viny; obraz ich charakterov a konania neretušoval ani v závere. A predsa sa hlavným pôvodcom i vykonávateľom zla stal Ďuro Lavko. Mamónárstvo Palčíkovcov i túžba po ich majetku zo strany Lavkovcov i Katy Kamenskej pripravili objektívne podmienky na rozvinutie charakterových dispozícií mladého Ďurka. Zo súhry týchto dvoch faktov vychádzajú všetky nasledujúce kolízie, rodinné i osobné drámy, pričom autor svoju kritickú pozornosť zamerail hlavne na subjektívneho činiteľa. Spomenutý odklon jasne dokazuje, že Tajovský sa ani pri chápaní súvislostí medzi „statkami“ a „zmätkami“ **nevzdal morálneho hľadiska** ako určujúceho kritéria hodnotenia problematiky.

Hoci sú Palčík aj Ďuro rovnako nevyberaví a prefíkaní v metódach vzájomného boja, predsa autor robí medzi nimi istý, zo svojho stanoviska dost vážny rozdiel, rozdiel v cieľoch. Kým Palčík ho vidí v udržaní a zveľadení svojho majetku, zatiaľ Ďura vedie do majetkových sporov túžba zabezpečiť si prostriedky na ľahký, pôžitkářský život. Na rozdiel od konania Palčíka, zápas o „statky“ nie je u Ďura príčinou, ale následkom jeho nemorálnosti. Presne takým, ako urážlivé správanie sa k Zuzke. Pravdaže, palčíkovský dom a gazdovstvo sú i pokušením, lákavou príležitosťou, naklonenou plochou Ďurovho mravného zostupu. Je prirodzené, že Tajovský videl v Ďurovej nemravnosti, ľahťikárstve a v parazitníckych sklonoch **väčšie nebezpečie** pre slovenskú dedinu, než v Palčíkovom mamónárstve.

Východiskom významovej i umeleckej štruktúry *Statkov-zmätkov* bol autorov zámer ukázať, že mravná nezáväznosť, lahtikárstvo, nestatočnosť, vedú jednotlivcov i celé rodiny zákonite do závozu, do nešťastia, k roztržkám a nepriateľstvu. Túto základnú dramatickú myšlienku najplnšie stelesnil Ďuro Ľavko.

Dramatický dej *Statkov-zmätkov* sa rozvíja v dvoch motivických vrstvách: ako majetkový spor a súčasne na rovine citových vzťahov medzi mladým Ľavkom a jeho dvoma ženami. Integrujúcim činiteľom oboch línií, významovou i kompozičnou osou hry je Ďuro. Jeho životný postoj dodáva zápletke pohyb a smer, ale určuje, zdôvodňuje aj pomer dvoch dejových vrstiev. Keďže pre Ďura je majetok nevyhnutnou podmienkou pôžitkárskeho života, usadenie sa v palčíkovskom gazdovstve zákonite rozmnožilo silu jeho nízkych vášní a prebudilo všetky skryté necnosti jeho ľavkovskej povahy. V závislosti od týchto skutočností aj motív majetkového zápasu dostal miesto vedúcej dejovej línie. Základne, z ktorej vyrastá línia citových vzťahov a svárov. Prírodzene, prvotnosť majetkových sporov v celkovej zápletke treba chápať predovšetkým ako dramaticky objektivizovaný výraz autorovej myšlienky, že „statky“, presnejšie: mravný postoj k nim, bol rozhodujúcim činiteľom ľudských vzťahov i meradlom mravných hodnôt jednotlivcov i rodín na dolnozemskej dedine. Tento prvý dejový plán, prechádzajúci celou hrou ako jej chrbtica, vyznačuje sa pomernou plynulosťou a celistvosťou, zdôvodnenosťou vývinovej krivky, jej troch kľúčových momentov, vyplňajúcich fázu expozície, kolízie a krízy. Je to dané tým, že zápas o majetok má charakter vonkajšieho sporu. Odhalením skutočných zámerov oboch partnerov - Ľavkovcov i Palčíkovcov - už v úvode hry, dramatik dostatočne zdôvodnil nevyhnutnosť nelútostného boja „kto z koho“ bez toho, že by bolo potrebné ďalej rozmnožovať register impulzov konania. (...)

V *Statkoch-zmätkoch* niet náznak apriórneho „obratu“ vinníkov a dodatočného zadosťučinenia pre obeť, ani násilného harmonizovania odhalených rozporov. Naopak, práve záver hry, osud Ďurovho manželstva, len potvrdzuje, že hru písal skeptik, ktorý nemá úmysel retušovať svoje životné skúsenosti ani na javisku, pretože i pri svojom skepticizme neprestal veriť v silu srdca, akým obdaroval Zuzku, i v účinok poznania a sebazoznania, ku ktorému ako ku konečnej méte priviedol svojho hlavného hrdinu hry Ďurka. Napokon autorov jednoznačný realistický prístup - spolu s vyzretým charakterizačným a jazykovým majstrovstvom odzrkadlil sa aj v rade charakterových kresieb, ktoré patria v Tajovského dramatickej tvorbe k najplastickejším a divadelne najtvárnejším.

(Pavol Palkovič: Jozef Gregor Tajovský - realistický dramatik predprevratovej slovenskej dediny, Osveta, Martin, 1972)

Hrať Tajovského postavy nie je také jednoduché, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Herec musí preniesť na javisko skutočný život, nesmie to byť však fotografia, ale život umelecky pretvorený a prežitý.

Hana Meličková

TRIKRÁT STATKY ZMÄTKY NA SLOVENSKÝCH JAVISKÁCH

• **Prvou** prelomovou inscenáciou bolo druhé Borodáčovo naštudovanie Statkov-zmätkov slovenským súborom SND 30. októbra 1928. Sám režisér pokladal toto predstavenie „za prvé, ktoré v podaní vtedajších profesionálov vyznelo ozaj v čistej a originálnej umeleckej forme“. Aj podľa divadelného historika Z. Rampáka „prvým predstavením Tajovského, ktoré značilo úplné a bezvýhradné víťazstvo dramatikovo na javisku SND. Víťazstvo spočívalo v tom, že sa tu prvý raz správne utrafilo na tón ľudovej hry v našom profesionálnom divadelníctve, že sa tu prvý raz zložitejšie umelecky prežila citová, morálna aj existenčná problematika ľudového života, že sa prvý raz zaskveli na slovenskom javisku skvostne utrafení Tajovského ľudia a jeho šťavnatá, významove presná reč. Raz vzrušene dramaticky vypointovaná, inokedy trblietajúca sa na úslní ľudového humoru.“ Excelovali tu Borodáčová ako Žofa, Meličková ako Beta, Kello ako Ľavko a Bagar ako Ďurko. „Starostlivo brúsili tieto svoje výkony a preniesli ich do nového naštudovania v nasledujúcom desaťročí.“

• • **Ďalšou** významnou inscenáciou Statkov-zmätkov sa stalo naštdovanie Karola L. Zachara na javisku SND roku 1950. Obnovené predstavenie z roku 1955 sa udržalo na našej prvej scéne celých osem rokov. Hlavné úlohy obsadil režisér ozaj najlepšimi hereckými silami: Meličková so Zacharom hrali Ľavkovcov, Pántik Ďurka, Valach s Poničanovou Palčíkovcov, Kristínová Zuzku, Záborský Tomáša Kamenského, Prechovská Betu. Základ úspechu tkvel v tom, že réžia aj herci položili - v zhode s predlohou - hlavný dôraz na realistickú drobnokresbu charakterov a na dôkladné psychologické prepracovanie ich vzťahov a prejavov.

• • • **Treťou** prelomovou inscenáciou hry Statky-zmätky bolo priam autorské naštudovanie Miloša Pietora na pôde Štúdia Novej scény v Bratislave. Premiéra bola 22. novembra 1972, ako otváracie predstavenie nového divadelného priestoru. Inscenácia v mnohom obrazoborecká, postavená na bojovne vyhrotenej antitradičnosti nazerania na text. Antiiluzivnosť, dôsledná podpora dramatického nervu v hre, výrazná spontaneita v hereckom spracovaní, jasný občiansko - estetický názor režiséra. Zdôraznenie kritického traktovania negatívnych prejavov správania sa nášho ľudu. Postavy sa menia na dravcov, ktorých zmietajú vášne a pudy. Výrazná demýtizácia Tajovského ako dobrotivého sprievodcu slovenským národom. V hlavných úlohách diváci obdivovali ako Ľavkovcov Eduarda Bindasa a Magdu Pavelekovú, Palčíkovcov Viliama Polónyiho a Oľgu Vronskú, v úlohe Ďurka Juraja Kukuru, Bety Oľgu Zöllnerovú a Zuzku Kamenskú Magdu Vášáryovú.

(Pavol Palkovič: Jozef Gregor Tajovský - realistický dramatik predprevratovej slovenskej dediny, Osveta, Martin, 1972;

Pavol Palkovič: Dialógy s Tajovským, Taran, Bratislava, 1982)

DIALÓG, REČ, ZMÄTKY

„**Dialóg** nie je iba označením postupu, pri ktorom sa text člení na jednotlivé prehovory ... dramatický dialóg je nie iba vecou **formy**. Ide o celkové zameranie významovej výstavby. Každý ďalší prehovor musí byť replikou na predchádzajúci, musí ho v nejakom zmysle popierať, i keď tento zmysel nie je hneď znateľný...”

Prehovory postáv v dramatickom diele slúžia na to, aby sa napríklad Sofoklov Oidipus dozvedel, že on sám je vrahom kráľa Laia, alebo že „žili dva slávne, rozvadené rody vo Verone, kde hráme našu hru“ a tá hra bude o Romeovi a Júlii, alebo že Ibsenova Nora niekedy pred začiatkom deja sfaľšovala v stave núdze podpis svojho manžela a za to teraz má pykať, alebo sa z prehovorov postáv len ťažko niečo dozvieme, alebo sa nedozvieme vôbec nič, možno iba to, že pánu Martinovi sa zdá, že pani Martinová, svoju manželku, už niekde videl („*To je ale čudné, zvláštne, úžasné! Potom, pani, bývame v tej istej izbe a spíme v tej istej posteli, drahá pani. Tak možno tam sme sa to stretli.*”)

V Tajovského Statkoch-zmätkoch je čo do počtu podstatne menej mužských prehovorov ako ženských, čo do rozsahu je to zrejme ešte viac (z toho napríklad kritik usúdil, že „nič nesvedčí viac o realistickom majstrovstve Tajovského, o jeho starostlivom štúdiu života a o jeho humanizme, než okolnosť, že v celom rade diel ... je žena, jej počínanie alebo osud v centre dramatického problému“). Dá sa povedať, že Tajovského muži sú skúpi na slovo. Aj kritikou zlorečený Palčík, keď príde v expozícii hry do Ľavkov „otvoriť“ kľúčový problém hry, ženbu Ďurka Ľavku a Zuzky Kamenskej, začína takto: „Počuj švagre, čo by sme my... Ja by som vám radil, akže by vám bolo po vôli... Jestli sa vám bude páčiť, dobre; ak nie, nemusí nik o tom vedieť...” a tak ďalej. Situáciu završí až jeho doteraz veľmi plachá žena: „Za svoje, za svoje by sme ich radi.“ („Kým sa Palčíkov úmysel prederie húšťavou jeho skupánskej uhýbavosti k záväznému slovu, hemžia sa v jeho vetách podmieňovacie spojky a príklonky: ak, akže, akžeby, akby, čo by.”) Neskôr Tajovský predpisuje Tomášovi Kamenskému, kresárovi, Zuzkinmu otcovi, takúto reakciu na Palčíkovu ponuku („My by sme radi vašu Zuzku s Ľavkovie Ďurkom k nám dostať“): „Tomáš tuho fajčí a čím ďalej, tým sa mu to menej páči.“ Po viacnásobných výzvach, aby zaujal k veci jasné (odmietavé) stanovisko, odchádza zo scény so slovami: „A ja idem domov, aby nebolo na nás ... že sme to my rozbili.“ Stretne sa s ním už iba v poslednom dejstve, kde síce zle privíta Žofu Ľavkovú, ale na príchod Palčíkovcov veľmi nereaguje; iniciatívu ochotne prenechá zaťovi Kaňúrikovi a keď príde pokorený Ďurko s prosbou o odpustenie, síce mu vynadá, ale poberie sa preč a nechá vývoj udalostí (a dovŕšenie drámy) na iných (na ženy). Najutáranejší z Tajovského mužov, Jano Ľavko, vozkár, prejaví síce jednoznačné nadšenie z palčíkovskej ponuky: „Ja, švagre môj, nedbám, čo sa to hneď stane!“ ale pre istotu sa opýta: „Čo ty, mati?“ a chce sa rozbehnúť po syna do krčmy a prenechať doriešenie prípadu na ženu, ale tá ho zahriakne: „Nechod! Dôjde!“. Viac rečí majú iba Kamenského syn Ondriš a zať Kaňúrik, čo možno

pripísať skôr ich mladíckej spontánnosti alebo nerozvážnosti (ale sotva „všetkým charakteristickým znakom triedneho boja medzi majiteľmi pôdy a bezmajetnými“, ako svojho času napísal kritik).

Tajovského muži teda veľa nehovoria, a môže to byť pre ich rozvážnosť, opatrnosť, alebo aj prefíkanosť, ale aj preto, aby sa vo vyhrotenej dramatickej situácii veľmi neangažovali, ba naopak, aby z nej, ak treba, obratne vycúvali.

Zato ženy sa angažujú až príliš. Utiahnutá Mara Palčíková, keď sa (jediný raz) dostane spod kontroly muža, spustí vodopád slov, určený Zuzke, ktorý má byť poučením a radou, ale sotva ju zaujíma, či ju vôbec Zuzka počúva, a už vôbec ju nezaujímajú Zuzkine plaché námietky. „Slová, slová, slová“ hovorí dánsky princ Hamlet. Mara Palčíková povedala toho veľa, ale dramatická situácia sa neposunula. Slová zostali slovami. Andrej Bagar, prvý predstaviteľ Ďura Ľavka v Slovenskom národnom divadle, sa vyznal v článku „Hráme radi Tajovského“:

„Pre nás divadelníkov je Tajovského jazyk nielen vecou írečitosti, vyplývajúcej z dialektu kraja, v ktorom sa dej odohráva, ale pre jeho farebnosť a bohatú melodiku započúvame sa do neho ako vnímavý poslucháč do symfonickej skladby.“

Áno, ženy v Statkoch-zmätkoch, Mara Palčíková a najmä Žofa Ľavková, ale občas aj Zuzka a Mara Kamenské predvádzajú čosi ako hudobnú skladbu, predovšetkým Žofa je majsterkou hudobnej formy, no či je to symfonická skladba, to je otázka. Je to rafinovane vybraná skladba slov, zvukov, pocitov, intonácií. Teda reč, ktorej hlavným cieľom je prehlušiť význam zvukmi, paradoxne, prehlušiť význam slovom, prívalom slova.

V Žofiných ústach je slovo zbavené svojho pôvodného poslania. Žofine slovo nečaká na slovo partnera, neberie ho do úvahy, ani s ním nepočíta, dostáva sa presne do takého postavenia, ako slovo v absurdnej dráme. A hoci Žofina reč ešte nie je rečou Beckettových alebo Ionescových hrdiniek v Šťastných dňoch, Stoličkách alebo v Plešivej speváčke, má k nej veľmi blízko. Tajovského ženy hovoria, aby nepovedali, hovoria, aby sa neprejavili, hovoria, aby zatĺkali, (Vajanský o Statkoch-zmätkoch: „hubový boj“). Skrátka robia všetko preto, aby ich prehovor nevyvolal nasledujúci prehovor. Mohli by sme konštruovať: hovoria, aby zatĺkli drámu.

Lubomír Vajdička

citáty zo štúdií:

P. Palkovič: Predprevratová dramatická tvorba J. G. Tajovského
Z. Rampák: Hry Jozefa Gregora-Tajovského na javisku SND
Ž. Zuriaňová: Ľudový dialóg v činohre „Statky-zmätky“

všetky v zborníku:

Jozef Gregor-Tajovský v kritike a spomienkach, Sborník SVKL, Bratislava 1956

ĽUBOMÍR VAJDIČKA

- • • divadelný a televízny režisér, prekladateľ, pedagóg; výrazná osobnosť československej divadelnej činohernej réžie

Vyštudoval divadelnú vedu na Vysokéj škole múzických umení v Bratislave.

V rokoch 1968 - 1983 bol režisérom Divadla SNP v Martine. Naštudoval tu okrem iného Palárikovo **Inkognito** (1971), Čapkovho **Lúpežníka** (1974), Záborského **Najdúcha** (1973), Stodolov **Čaj u pána senátora** (1974), Dostojevského **Idiota** (1975), Timraviných **Ďapákovcov** (1975), Chalupkovo **Kocúrko** (1976), Shakespearovu komédiu **Čo len chcete** (1978), Čechovov **Višňový sad** (1979) a **Ivanova** (1976), Hollého **Kuba** (1981), Ostrovského **Les** (1982), Gorkého **Barbarov** (1982) a iné.

Od roku 1983 až doteraz pôsobí ako režisér Činohry Slovenského národného divadla v Bratislave, kde pripravil inscenácie Turgenevovho **Mesiaca na dedine** (1980), Ibsenovej **Panej z mora** (1982), Čechovových **Troch sestier** (1984), Ostrovského **Výnosného miesta** (1984), Euripidovej **Médey** (1985), Strindbergovej **Slečny Júlie** (1985), Ibsenovho **Nepriateľa ľudu** (1989), Feydeauovho **Chrobáka v hlave** (1990), Ibsenovej **Divej kačky** (1990), Stodolovho **Čaju u pána senátora** (1992), Hronského **Andreasa Búra Majstra** (1993), Karvašových **Vlastencov z mesta YO** (1995), Uličianskeho **Alergie** (1995), Shermanovej hry **Keď tancovala...** (1996), Barčovho-Ivanovho **Mastného hrnca** (1996), Mussetovho **Lorenzaccia** (1997), Gorkého **Letných hostí**, Pirandellovej hry **Každý má svoju pravdu** (1998) a **Šesť postáv hľadá autora** (1998), Shakespearovho **Sna noci svätéhojanskej** (1994),

Gogoľovej **Ženby** (1997), Čechovovej **Čajky** (1999), Ionescových **Stoličiek** (1999), Sofoklovho **Vládcu Oidipa** (2001), Timravinho a Pavlacovho **Velkého šťastia** (2003), McDonaghovho **Pána Vankúšika** (2004), Feydeauovej komédie **Tak sa na mňa prilepila** (2006), Haïmovho **Valčíka náhody** (2007).

Pražskí diváci poznajú jeho meno z pôsobenia v Národnom divadle. V rokoch 1982 - 1984 tam pôsobil na polovičný úväzok. Uviedli jeho inscenácie: Gorkého **Letní hosté** (1981), Schillerove **Úklady a láska** (1982), Čechovov **Višňový sad** (1984); neskôr pohostinsky Molierov **Misanthrop** (1986), Racinov **Britannicus** (1993), Ibsenov **John Gabriel Borkman** (1998) a Schillerova **Marie Stuartovna** (2000). Ako režisér sa predstavil aj na iných divadelných scénach: Nová scéna Bratislava - Stodolov **Čaj u pána senátora** (1976), Palárikovo **Inkognito** (1979); Krajské bábkové divadlo Banská Bystrica - Gozziho **Kráľ'jeleňom** (1979); Národné divadlo Brno - Enquistova hra **Obrázkári** (2001), McDonaghov **Osiřelý západ** (2003); Národné divadlo moravsko-slezské Ostrava - Čechovov **Racek** (2007).

Mnohí diváci poznajú jeho režijnú tvorbu aj z televíznej obrazovky a z početných televíznych inscenácií: Najdonov: *Vaňušinove deti* (1971), VHV: *Záveje* (1972), Tajovský: *Nový život* (1973), Timrava-Šulaj: *Ďapákovci* (1977), Strindberg: *Kristína* (1978), VHV: *Zem* (1978), Pisemskij: *Monsieur Batmanov* (1979), Jégé: *Cesta životom* (1983), Ostrovskij: *Búrka* (1984), Cyklus hereckých portrétov v dramatických miniatúrach: *Dnes večer hrám ja* (1988-1995), Čechov: *Rozprávanie neznámeho človeka* (1999), Anouilh: *Škovránok* (1999).

Od roku 1986 je pedagógom Činohernej a bábkarskej fakulty VŠMU v Bratislave, kde učí činohernú réžiu. V roku 1997 bol menovaný za profesora.

Je autorom publikácie: *Priestor, význam, interpretácia* (1996).

Je autorom prekladov divadelných hier: Ionesco (*Plešatá speváčka, Stoličky*), Feydeau (*Chrobák v hlave, Smoliar, Dámsky krajčír*), Marivaux (*Falošná slúžka*), Musset (*Lorenzaccio*), Gogol' (*Ženba*), Turgenev (*Mesiacek na dedine*), Čechov (*Ivanov, Tri sestry, Čajka*).

Za podporu inscenácie *Statky-zmätky* ďakujeme:

ZENTIVA

generálny partner divadelnej sezóny 2007/2008

ido EET s.r.o.

hlavný partner inscenácie

 SLOVENSKÉ
ELEKTRÁRNE

 Enel

 ENERGOPROJEKT BRATISLAVA, a.s.

 TURANCAR
cestovná kancelária

 optima
NITRA

 tauris nitria

 NRSYS

 Poľnohospodárstvo Bebrava a.s.

 AWW

 Chocolate Products

 voestalpine
STAHLHANDEL SLOVAKIEI s.r.o.

 faneco

divadelná sezóna 2007/2008
RODINNÉ STRIEBRO

Za podporu inscenácie *Statky-zmätky* ďakujeme:

SLOVENSKÁ SPORITEĽŇA

hlavný partner divadelnej sezóny 2007/2008

Mediálni partneri:

divadelná sezóna 2007/2008
RODINNÉ STRIEBRO

Tajovského hry na nitrianskej scéne:

Ženský zákon, premiéra: 22. 3. 1951
réžia: Martin Hollý

Statky-zmätky, premiéra: 8. 4. 1967
réžia: Ondrej Rajniak

Smrť Ďurka Langsfelda, premiéra: 15. 3. 1969
réžia: Karol Spišák

*„Život musí mať cveng ako kov,
nie ako ...!“*

Program Divadla Andreja Bagara v Nitre
k inscenácii **Statky zmätky** Jozefa Gregora Tajovského.

zodpovedný redaktor: **Ján Grešo**
zostavil: **Svetozár Sprušanský**
fotografia na obálke: **Dalibor Krupka**
grafická úprava: **Eduard Drexler**
tlač: **Michelangelo**

2007

divadelná sezóna 2007/2008
RODINNÉ STRIEBRO